

Veriteitse tarttuvat tartuntataudit ja niiden vaikutus poliisin työhön

Tomi Viman

12/2019

Tiivistelmä

Tekijä(t)	Tutkinto
Tomi Viman	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi	Julkisuusaste
Veriteitse tarttuvat tartuntataudit ja niiden vaikutus poliisin työhön	Julkinen
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto
Markku Myllylä	Laadullinen tutkimus
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä opinnäytetyössä käsitellään veriteitse tarttuvia tartuntatauteja ja niiden vaikutusta poliisin työhön. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia vaikutuksia veriteitse tarttuville taudeille altistuminen on aiheuttanut yksittäisissä poliisimiehissä. Tarkoitus oli myös selvittää, miten tällaisia tilanteita olisi voinut välttää. Tällaisia veriteitse tarttuvia tartuntatauteja ovat muun muassa B- ja C-hepatiitit sekä HI-virus. Tutkimustieto kyseisistä tartuntataudeista toimi työn tutkimusta ohjaavana viitekehystenä yhdessä työturvallisuuskäytännöiden kanssa.</p> <p>Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessa käytettiin yksilöhaastatteluita, joissa haastateltiin yhteensä viittä eri poliisimiestä, jotka olivat jossain kohtaa uraansa altistuneet veriteitse tarttuville tartuntataudeille työtehtävällä.</p> <p>Tutkimustuloksissa esille nousivat useasti samat aihealueet eri haastateltavien kohdalla. Tutkimuksen keskeisin tulos oli, että suurimmaksi vaikutukseksi koettiin poliisimiesten epätietoisuus mahdollisen veriteitse tarttuvan taudin saamisesta, joka aiheutti huolta myös läheisten hyvinvoinnista. Lisäksi omaan työturvallisuuteen ja siitä huolehtimiseen kiinnitettiin altistumisen jälkeen entistä enemmän huomiota. Altistumisen välttämiseen liittyen työturvallisuus sekä huolellisuus nousivat eniten esille tutkimustuloksissa.</p> <p>Johtopäätöksinä tuloksista voidaan sanoa, että altistuminen on toiminut myös eräänlaisena oppikokemuksena kyseisille poliisimiehille. Sen johdosta esimerkiksi oman toiminnan turvallisuus sekä yleisen työturvallisuuden tärkeys ja niistä huolehtiminen korostuivat entisestään.</p>	
Sivumäärä 32 + 2	Tarkastuskuukausi ja -vuosi 12/2019
<p>Avainsanat</p> <p>Veriteitse tarttuvat taudit, hepatiitti, poliisi, työturvallisuus, altistuminen.</p>	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 TARTUNTATAUDIT	3
2.1 Yleisesti	3
2.2 A- ja E-hepatiitit	4
2.3 B-hepatiitti	4
2.4 C-Hepatiitti	6
2.5 D-hepatiitti	7
2.6 HIV	8
2.7 Tartuntariskit	8
2.8 Tartuntataudit poliisin työssä	9
3 TYÖTURVALLISUUS.....	10
3.1 Yleisesti	10
3.2 Työturvallisuus poliisissa	11
3.3 Tartunnalta suojautuminen	12
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ	13
4.1 Menetelmät	13
4.2 Tutkimuskysymykset.....	14
4.3 Haastattelut	14
5 TULOKSET	16
5.1 Altistumistilanne	16
5.1.1 Työturvallisuus.....	18
5.1.2 Altistumisen välttäminen	19
5.2 Vaikutukset.....	20
5.2.1 Työn kannalta.....	20
5.2.2 Läheisiin	21
5.2.3 Itseen	22
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA OMA POHDINTA.....	25
6.1 Luotettavuuden arviointi	28
6.2 Jatkoehdotukset	28
7 LÄHTEET	30
8 LIITTEET.....	33

1 JOHDANTO

Veriteitse tarttuvien tartuntatautiin, kuten hepatiitti C:n kantajien määrät ovat hiljalleen olleet kasvussa. Esimerkiksi YLE uutisoi nettisivuillaan vuoden 2019 keväällä, että Suomessa on C-hepatiittia jopa epidemiaksi asti (Sormunen 2019). Suurimmaksi syyksi taudin leviämiseen uutisessa mainitaan likaiset huumeneulat. YLE uutisoi myös 2019 keväällä HIV-tartuntojen yleistymisestä pistoshuumeiden käyttäjien keskuudessa pääkaupunkiseudulla, jossa puolen vuoden aikana tavattiin neljä HIV-tartuntaa, kun vastaavia tapauksia oli todettu vain kaksi viimeisen viiden vuoden aikana (Tuhkanen 2019). Poliisi on tekemisissä esimerkiksi hälytys- ja valvontasektorilla paljon nimenomaan ruiskuhuumeiden käyttäjien kanssa ja esimerkiksi C-hepatiitin suuri määrä Suomessa sekä HIV-tapauksien lisääntyminen pistoshuumeiden käyttäjien keskuudessa kertovat siitä, että kyseinen aihe on tällä hetkellä hyvin ajankohtainen.

Maailmanlaajuisesti hepatiitit ovat laajasti levinneitä ja aiheuttavat satojen tuhansien ihmisten kuoleman joka vuosi. Esimerkiksi WHO:n arvioiden mukaan kroonista C-hepatiittia on 71 miljoonalla ihmisellä ja pelkästään vuonna 2016 hepatiitti C:hen ja siitä aiheutuviin sairauksiin kuoli 399 000 ihmistä (WHO, Hepatitis C 2019). Myös esimerkiksi hepatiitti B-virusta kantaa maailman terveysjärjestö WHO:n arvion mukaan jopa 240 miljoonaa ihmistä (Lumio 2019).

Koska poliisi on paljon tekemisissä suonensisäisten huumeiden käyttäjien ja tätä kautta veriteitse tarttuvien tautien kanssa, luovat ne myös riskin poliisin työturvallisuudelle. Turvallisuustarkastukset, kiinniottotilanteet sekä muut voimankäyttötilanteet voivat pahimmassa tapauksessa kaikki altistaa poliisimiehen kyseisille taudeille erinäisin tavoin.

Tämä opinnäytetyö käsittelee veriteitse tarttuvia tauteja sekä niiden vaikutusta poliisin työhön ja vapaa-aikaan. Käyn opinnäytetyössäni läpi yleisimpiä poliisin työssään kohtaamia veriteitse tarttuvia tartuntatauteja sekä muun muassa niiden tartuntatapoja. Tarkoituksena työssäni oli selvittää, kuinka tartuntatautiepäilyksen kohteeksi joutuneen poliisimiehen työnteko ja työhön liittyvät käytännöt mahdollisesti muuttuivat tilanteen johdosta. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää, kuinka altistumisesta mahdollisesti aiheutunut kuuden kuukauden seurantajakso ja tulosten odotus vaikutti poliisimiehen työhön sekä elämään työn ulkopuolella.

Veriteitse tarttuvat taudit eivät olleet minulle itselle erityisemmin tuttu aihe entuudestaan. Kiinnostus kuitenkin heräsi Poliisi AMK - työharjoittelun aikana Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella valvonta- ja hälytystoiminnan osajaksolla. Vastaan tuli tilanteita, joissa työtehtävällä ollessamme kohdehenkilöllä oli esimerkiksi jokin veriteitse tarttuva tartuntatauti, kuten C-hepatiitti. Lisäksi olin myös kuullut muiden kertovan tietävänsä tapauksia, joissa poliisimies on saanut esimerkiksi piston neulasta, jonka käyttäjällä on C-hepatiitti. Poliisin työssä työturvallisuus ja siitä huolehtiminen on yksi tärkeimmistä asioista. Tämän myötä halusin selvittää mitkä ovat yleisimpiä veriteitse tarttuvia tartuntatauteja.

Luvussa kaksi käyn ensin läpi teoriaa liittyen veriteitse tarttuviin tartuntatauteihin, kuten niiden tartuntatapoja, yleisyyttä ja tartuntariskejä sekä yleiseltä kannalta että poliisin työn näkökulmasta. Työturvallisuus-luvussa tarkastelen työturvallisuuteen liittyvää lakia ja määräyksiä, työturvallisuutta yleisellä tasolla sekä työturvallisuutta myös poliisissa. Luvussa viisi kerron tutkimuksen kulusta ja tuloksia käsittelen luvussa kuusi. Päätin toteuttaa tutkimuksen laadullisena tutkimuksena, jossa pyrin yksilöhaastatteluilla saamaan vastauksen tutkimuskysymyksiini. Haastattelin uransa eri vaiheissa olevia poliisimiehiä, jotka olivat jossain vaiheessa uraansa joutuneet altistukseen veriteitse tarttuville tartuntataudeille.

2 TARTUNTATAUDIT

2.1 Yleisesti

Tässä työssä puhuessani veriteitse tarttuvista taudeista, kohdennan sen lähtökohtaisesti kahteen eri ”pääkategoriaan” kuuluviin tauteihin. Näitä ovat maksatulehdukset eli hepatiitit, joista käsittelen lähtökohtaisesti B- ja C-hepatiittia. Hepatiittien lisäksi käsittelen HIV-infektiota. Käsittelen näitä kolmea sen takia, koska ne ovat kaikki verenvälityksellä tarttuvia. Käyn läpi minkälaisia kyseiset taudit ovat, miten ne tarttuvat, minkälaisia oireita näiden tautien kantajilla on sekä kuinka yleisiä ne ovat. Käyn myös läpi hieman tilastoja niiden yleisyydestä.

Hepatiitit ovat maksatulehduksia. Kaiken kaikkiaan hepatiittia aiheuttavia viruksia on viisi, ja ne on nimetty löytymisjärjestyksen mukaisesti aakkosjärjestykseen. Näistä yhteensä kolme virusta tarttuvat veren välityksellä: B-, C- ja D-hepatiitti. (Lumio 2019.) Poliisin työn puolesta suurimmassa roolissa ovat edellä mainitut veren välityksellä tarttuvat B- ja C-hepatiitit. Näiden veriteitse tarttuvien hepatiittivirusten lisäksi on olemassa hepatiittivi-

rukset A ja E, jotka tarttuvat ulosteen välityksellä ja suun kautta, esimerkiksi A-hepatiitti tarttuu usein juomaveden välityksellä (von Schantz & Matilainen 2009, 110). Koska nämä kaksi eivät tartu verenvälityksellä, jätän niiden tarkastelun lyhyeksi.

2.2 A- ja E-hepatiitit

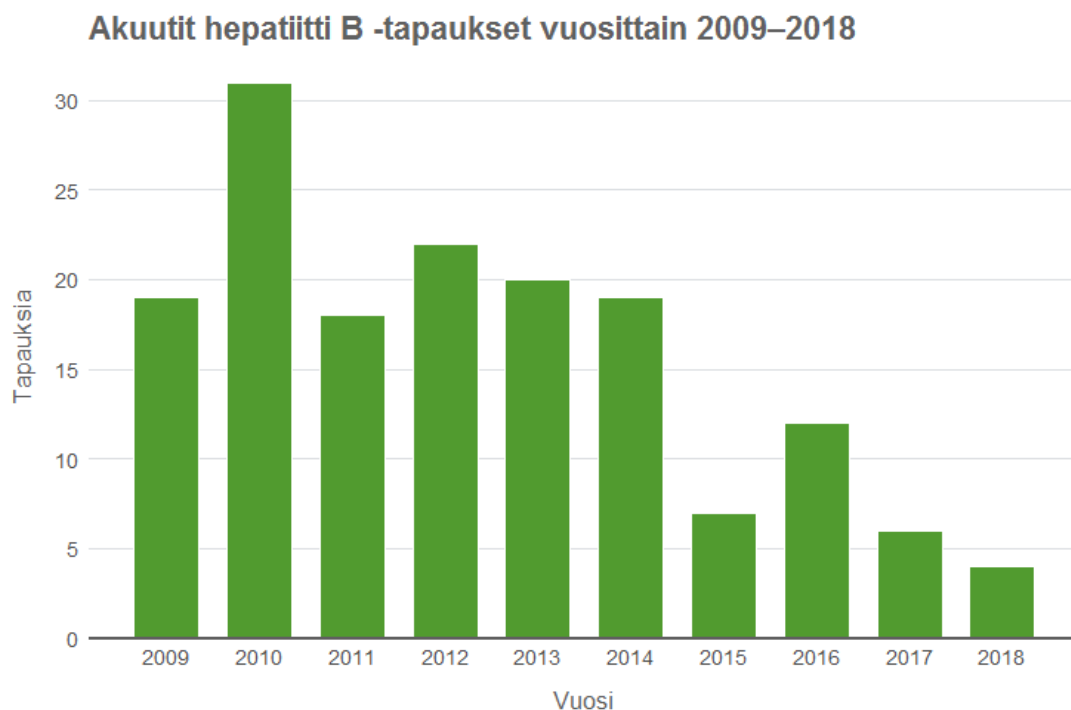
A-hepatiitti tarttuu A-hepatiittia kantavan henkilön ulosteen välityksellä. Suomessa A-hepatiitin riski on hyvin matala, ja lähes aina A-hepatiittiin sairastuvat ovat saaneet sen ulkomaan matkoillaan. Saastunut vesi sekä ruoka ovat A-hepatiitin riskitekijöitä. Suomessa A-hepatiittiin sairastuu vuosittain noin reilu parikymmentä ihmistä. (Lumio 2019.) Suomessa ilmoitettiin 28 A-hepatiitti tartuntaa vuonna 2018 (THL, A-hepatiitti 2019). On arvioitu, että vuosittain A-hepatiitti tapauksia on 1,4 miljoonaa maailmanlaajuisesti (WHO, Hepatitis A 2015).

A-hepatiittia vastaan on olemassa rokote, joka on yhtenä tekijänä kyseisen infektion vähemiseen Suomessa, tämän lisäksi ulkomailta tuotujen elintarvikkeiden käsittelyn ja hygienian parantuminen ovat olleet A-hepatiitti-tartuntojen laskun syynä. (Lumio 2019.)

E-hepatiitti tarttuu A-hepatiitin tapaan ulosteen välityksellä. Tästä johtuen E-hepatiitti on hyvin yleinen maissa, joissa hygienia ja elintasot ovat huonoja. Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan hepatiitti E-viruksen aiheuttamia infektoita on vuosittain 20 miljoonaa. Suomessa lukema vaihtelee vuosittain muutamien kymmenien välillä. Vuonna 2017 tartuntoja oli 36 kappaletta. (Lumio 2019.)

2.3 B-hepatiitti

B-hepatiitti on yksi maailman yleisimmistä maksatulehduksista ja maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan 240 miljoonaa ihmistä maailmassa on kyseisen viruksen kantajia (Lumio 2019). B-hepatiittia vastaan on olemassa rokote, jonka avulla akuuttien tartuntojen määrä onkin vähentynyt huomattavasti, kun vertaa esimerkiksi 1990-luvun ja 2000-luvun vaihdetta. Vuonna 1998 akuutteja tapauksia oli 178, kun taas vuonna 2018 vastaavia tapauksia oli enää vain neljä. Määrä on myös vuosikymmenen vaihteeseen nähden laskussa. (THL, Hepatiitti B esiintyvyys 2019.)

Kuvio 1. Akuutit hepatiitti B-tapaukset vuosittain 2009-2018. (THL, Tartuntataudit Suomessa vuosiraportti 2018, 30)

B-hepatiitti voi tarttua kolmella eri tartuntamekanismilla, joista ensimmäisenä ovat ihon läpäisevät (parenteraaliset) kuten huumeruiskut tai neulanpistosta aiheutuneet tapaturmat. Tämän lisäksi B-hepatiitti voi tarttua myös suojaamattomassa sukupuoliyhteydessä. B-hepatiitin on myös mahdollista tarttua äidistä lapseen synnytyksen tai raskauden aikana (perinataalinen). (Kurki & Pammo 2010, 30.)

Rokotteen hepatiitti B-virusta vastaan saavat ilmaiseksi kansallisen rokotusohjelman mukaisesti muun muassa ruiskuhuumeiden käyttäjät ja heidän läheisensä. Rokotteen saavat ilmaiseksi myös muun muassa vastasyntyneet lapset, joiden äiti tai isä on B-viruksen kantajia sekä henkilöt, jotka asuvat hepatiitti B:tä kantavan henkilön kanssa samassa taloudessa. (Anttila, K. 2015, 127.) Myös työharjoittelussa tartuntavaaraan joutuvat opiskelijat ovat oikeutettuja saamaan rokotteen ilmaiseksi. Poliisiopiskelijat saavat tarvittaessa maksuttoman B-hepatiittirokotuksen koulutuksen aikana kansallisen rokotusohjelman mukaisesti. (THL, tartuntavaaraan joutuvien opiskelijoiden hepatiitti B-rokotukset 2019.)

B-hepatiitin itämisaika on suhteellisen pitkä, yhdestä kuukaudesta aina puoleen vuoteen. B-hepatiitti diagnosoidaan verikokeella. Infektio on mahdollista todeta jo välittömästi oi-

reiden alettua, jos verestä löydetään viruksen vasta-aineita. Mahdollisen infektion toteamisen jälkeen pinta-antigeenin (HBsAg) häviämistä itsestään seurataan laboratoriotestein vuoden ajan. Taudin katsotaan todennäköisesti jäävän krooniseksi, jos pinta-antigeeni HBsAg ei ole vuoden jälkeen hävinnyt. (Lumio 2019.)

B-hepatiitin oireita on paljon erilaisia ja ne vaihtelevat lievistä voimakkaisiin. Oireita voivat olla muun muassa vatsakipu, kuume, nivelkipu, huonovointisuus, oksentelu sekä silmien ja ihon keltaisuus (Mayo Clinic, hepatitis B 2017).

2000-luvun alussa tehdyn vasta-ainemäärityksen mukaan suomalaisista pistoshuumeiden käyttäjistä vain 7% oli saanut Hepatiitti B-viruksen tartunnan ja näistä ainoastaan pieni osa oli taudin kantajia (Lumio 2019).

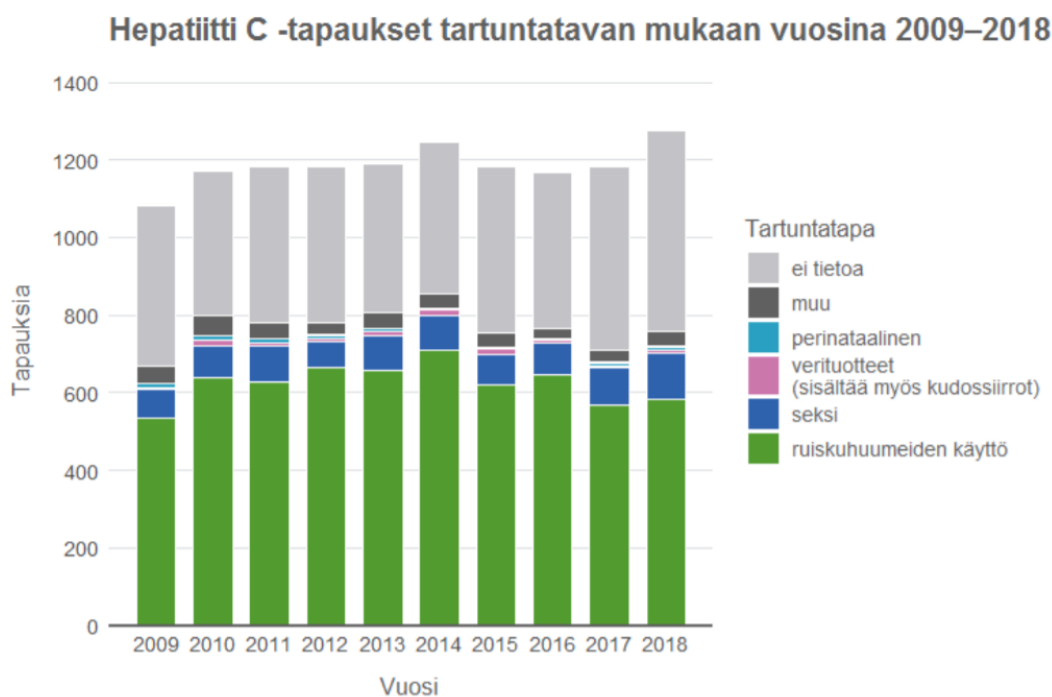
2.4 C-Hepatiitti

C-hepatiitti on B-hepatiitin kanssa yksi yleisimmistä hepatiiteista. Se leviää B-hepatiitin tavoin lähtökohtaisesti veren välityksellä. C-hepatiittia sairastaa Suomessa tällä hetkellä noin 20 000 ihmistä (Valtioneuvosto 2016, 5). Osa ihmisistä kuitenkin kantaa virusta tietämättään, sillä tartuntaa ei välttämättä ole havaittu sen oireettomuuden vuoksi. Ruokahallittomuus, kuume, pahoinvointi ja keltaisuus ovat kaikki C-hepatiitin oireita (Kurki & Pammo 2010, 33). Ainoastaan 25 %:lla tartunnan saajista ilmenee C-hepatiitin ensioireita, joita ovat pahoinvointi, vatsakipu ja keltaisuus. Hepatiitti C-virusta vastaan ei ole olemassa rokotetta. (THL, C-hepatiitti 2019.) Jos C-hepatiittia ei hoideta, voi se pidemmän ajan kanssa aiheuttaa muiden hepatiittien tavoin maksakirroosia tai pahimmassa tapauksessa altistaa maksasolusyövälle. Suomessa suonensisäisiä huumeita käyttävistä henkilöistä arviolta noin kolme neljäsosaa kantaa hepatiitti C-virusta. Lukema on B-hepatiittiin verrattuna hyvin suuri. (Lumio 2019.)

EMCDDA:n (The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) raportin (2019) mukaan suonensisäisiä huumeita käyttävistä henkilöistä Suomessa hepatiitti C –viruksen vasta-aineita oli 74,02 %:lla käyttäjistä vuonna 2014.

Vuonna 2018 ilmenneistä uusista C-hepatiittitartunnoista, joita oli 1 166, 65 % oli miehillä ja 68 % tartunnoista oli 20 - 39-vuotiailla (THL, Tartuntataudit Suomessa vuosiraportti

2018, 32). Vuoden 2018 C-hepatiitti tartuntojen tartuntatavoista yleisimpänä oli huumeiden pistoskäyttö, joka aiheutti 50 % tartunnoista. Toiseksi yleisimpänä tartuntatapana oli seksi, joka oli vain 10 % tapauksista. Huomioitavaa on se, että tartuntatapa puuttui kokonaan 44 % tapauksista. Alla olevassa kuviossa kuvattu C-hepatiitin tartuntatavat vuosien 2009 - 2018 aikana. (THL, Tartuntataudit Suomessa vuosiraportti 2018, 32-34)

Kuvio 2. Hepatiitti C-tapaukset tartuntatavan mukaan vuosina 2009 - 2018. (THL, Tartuntataudit Suomessa vuosiraportti 2018, 34)

2.5 D-hepatiitti

D-hepatiitti poikkeaa hieman muista hepatiiteista. D-hepatiitti tarttuu myös veren välityksellä, mutta se edellyttää B-hepatiitti viruksen olemassaoloa, ilman sitä D-hepatiitti tartuntaa ei voi saada. (WHO, Hepatitis D 2019.) D-hepatiitti tartunnan saaneista 70 %:lla hepatiitti kroonistuu. D-hepatiitin estämiseen ainoa keino on rokotus B-hepatiittia vastaan. D-hepatiitti tarttuu samoilla tavoin kuin B-hepatiitti eli veren tai verisen eritteen välityksellä. Äidiltä lapselle tartunta on harvinaista, mutta mahdollista. Useimmiten D-hepatiitin tapauksessa sen saaja on suonensisäisiä huumeita käyttävä. Krooninen hepatiitti D kehittyy 70 %:lle, minkä lisäksi se johtaa usein maksakirroosiin. (Kauppinen 2006, 129.)

2.6 HIV

HI-virus, joka tulee englanninkielien sanoista Human Immunodeficiency Virus, on autoimmuunisairaus, jonka johdosta henkilön oma elimistö ei pysty suojautumaan HI-viruksen vaikuttaessa kehon immuunijärjestelmään. HI-virus voi tarttua veren välityksellä sekä muun muassa suojaamattoman sukupuoliyhteyden välityksellä limakalvojen kosketuksessa. Myös lapsen on mahdollista saada äidiltä tartunta, mutta se on kuitenkin hyvin harvinaista. Hoitamattomana HI-virus etenee tuhoten henkilön immuunijärjestelmää, josta seuraa HIV-infektion pitkälle edennyt vaihe, AIDS (Acquired Immunodeficiency Syndrome). HI-virus tuhoaa immuunijärjestelmää käymällä kiinni valkosoluihin. (Kurki & Pammo 2010, 47.) Terveessä elimistössä nämä valkosolut tuhoavat bakteereita ja torjuvat tulehduksia (Eskelinen 2016). HI-virukseen tai AIDS:iin ei tällä hetkellä ole parantavaa lääkettä, mutta lääkityksellä on mahdollista hidastaa tai jopa pysäyttää HI-viruksen etenemistä AIDS:iksi. (Mayo Clinic, HIV/AIDS.)

Vuonna 2014 maailmassa oli yhteensä jopa 35 miljoonaa ihmistä, jotka olivat HIV:n kantajia (Vuento 2016, 68). THL:n tilastojen perusteella vuosina 1980 - 2019 Suomessa oli 4180 ilmoitettua HIV tapausta. Näistä toiseksi suurin osa (420 tapausta, joista 324 miehiä ja 96 naisia) olivat ruiskuhuumeiden kautta saatuja. Suurin osa (2 993 tapausta) puolestaan liittyi seksikontakteihin. 707 tapauksessa tartuntatapaa ei ollut ilmoitettu. (THL, Hiv Suomessa 2019.) Vuonna 2017 Suomessa diagnosoitiin kymmenen uutta HIV-tapausta, jotka aiheutuivat likaisten neulojen käytöstä (EMCDDA, 2019).

2.7 Tartuntariskit

Tartuntariski vaihtelee huomattavasti eri tautien välillä. Suurimmat riskit ovat tapauksissa, joissa iho läpäistään sellaisella neulalla, jossa on taudille positiivista verta. B- ja C-hepatiitista sekä HIV:stä suurin tartuntariski ihon läpäisevästä verisen neulan pistosta on B-hepatiitilla, jonka tartuntariski on arvioltaan 5 – 25 % välillä, riippuen tartuttavan veren tyypistä. Jos tartuntariskin aiheuttava veri on HBeAG positiivista, on riski korkeampi kuin verestä, joka on HBeAG- tai HBsAG+. (Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiriin ky 2018, 1.) C-hepatiitin tartuntariski on puolestaan selvästi pienempi kuin B-hepatiitilla. Neulanpistotapauksissa C-hepatiitin tartuntariski on arviolta noin 3 %. Jos kyseessä on HIV, tartuntariski on hyvin pieni, ihonkin läpäisevästä HIV:lle positiivisesta neulanpistosta se on ainoastaan

0,4 %. Limakalvoaltistuksessa puolestaan riski on enää 0 - 0,1 % ja ihoaltistuksessa käytännössä olematon, 0 - 0,001 %. (Lehestö ym. 2004, 186.)

Pahin mahdollinen tapaus ja suurimman riskin tartunnasta aiheuttaa siis ihon läpäisevä pistos neulasta, jossa on taudille positiivista verta. Neulanpiston lisäksi on myös tapauksia, joissa altistuneen henkilön iho on esimerkiksi rikki ja syystä tai toisesta tähän kohtaan ihoa päätyy tartuttavaa verta, joka näin ollen luo riskin tartunnalle. (Lehestö ym. 2004, 186.)

2.8 Tartuntataudit poliisin työssä

Tartuntatautien kohtaaminen poliisin työssä on hyvin arkipäiväistä. Suonensisäisiä huumeita käyttävät henkilöt ovat ryhmä, jonka kanssa poliisi on jatkuvasti tekemisissä, varsinkin poliisin kenttätoiminnassa. Suonensisäisiä huumeita käyttävillä riski altistua kyseisille tartuntataudeille on suurempi, johtuen huumeruiskujen käytöstä. Jos huumeruiskuja käytetään sekaisin monien henkilöiden toimesta, joiden joukossa on yksi taudinkantaja, altistuvat käyttäjät näin itsekkin kyseiselle taudille käyttäessään huumeruiskua ja piikittäessään sillä itseensä. C-hepatiitti tartunnan saaneista suuri osa on suonensisäisiä huumeita käyttäviä henkilöitä ja arvioiden mukaan C-hepatiitin vasta-aineita löytyy jopa 75 prosentilta (THL, Tartuntataudit Suomessa vuosiraportti 2018, 33).

Kohdehenkilöiden käyttämät huumeruiskut, joita mahdollisesti kuljetetaan esimerkiksi taskuissa suojaamattomana, luovat poliisille suuren työturvallisuusriskin. Poliisin suorittaessa turvallisuustarkastusta kohdehenkilölle, voi tämä jättää kertomatta huumeneulasta taskussaan. Tiedon puuttuessa poliisimies voi toimia varomattomasti ja työntää kätensä huumeneulaan ja näin altistaa itsensä taudeille. Tällaisten tapausten minimoimiseksi omien turvallisten työtapojen noudattaminen on ensisijaisen tärkeää.

Huumeneulojen aiheuttaman tartuntavaaran lisäksi tartuntatauteja kantavien henkilöiden kanssa saattaa sattua toisenlaisiakin riskitilanteita. Hyvin aggressiivinen kohdehenkilö saattaa voimankäyttötilanteessa tai kohdatessa käydä poliisin kimppuun ja esimerkiksi purra käteen tai jalkaan aiheuttaen näin tartuntariskin. Ei ole myöskään harvinaista, että poliisin päälle voidaan esimerkiksi sylkeä tällaisessa tilanteessa. Kohdehenkilöllä voi myös olla kiinniottotilanteessa verisiä naarmuja, jotka luovat riskin tautien siirtymiselle mahdollisen verikontaktin syntyessä.

3 TYÖTURVALLISUUS

3.1 Yleisesti

Työturvallisuuslaissa kerrotaan lain tarkoituksen olevan työolojen, kuten työympäristön ja työolosuhteiden parantaminen, jolla pyritään turvaamaan ja ylläpitämään työntekijöiden työkyky. Lisäksi tarkoituksena on ennaltaehkäistä työtapaturmien ja ammattitautien lisäksi muita terveyshaittoja, sekä fyysisiä että henkisiä. (Saloheimo 2016, 29.)

Työturvallisuus ja siihen liittyvä lainsäädäntö koskevat kaikkea tapaturmista ja ammattitaupeista aina henkiseen kuormittavuuteen sekä epäasialliseen kohteluun. Työturvallisuuden ja työympäristöön liittyviä vaaroja on paljon erilaisia riippuen alasta, jolla työskennellään. Vakuutusyhtiöiden korvaamia työtapaturmia sattui vuonna 2014 yhteensä 116 331, joista 98 743 sattui työssä tai siitä aiheutuviissa olosuhteissa. Yhteensä 20 työtapaturmaa johti kuolemaan vuonna 2014. Muun muassa väkivaltatilanteiden kasvu on aiheuttanut tapaturmariskien kasvua etenkin palvelualoilla sekä sosiaali- että terveysalalla. (Saloheimo 2016, 4-5.)

Työturvallisuuslaki (23.8.2002/738) ja tarkemmin sen 8 § määrittelee työnantajan velvollisuudeksi huolehtia työntekijöiden turvallisuudesta sekä terveydestä työssä. Työnantajan tulee pystyä ottamaan huomioon myös seikat, jotka liittyvät esimerkiksi työolosuhteisiin, työympäristöön sekä myös työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin. Tällaisia ovat esimerkiksi työkokemus, ikä, ammattitaito sekä sukupuoli (Saloheimo 2016, 78). Työturvallisuuslaissa kerrotaan myös, että työnantajan huolehtimisvelvollisuus ei kuitenkaan kata hyvin epätavallisia olosuhteita, jotka eivät ole ennalta arvattavissa tai joihin työnantaja ei pysty vaikuttamaan. Työnantajalta edellytetään myös jatkuvaa tarkkailua liittyen työympäristöön, työtapojen turvallisuuteen sekä toimenpiteiden vaikutuksiin työn turvallisuuteen ja terveellisyyteen liittyen. Työnantajalta edellytetään tarvittavia toimenpiteitä, joilla vaara- ja haittatekijöiden syntyminen poistetaan tai estetään tai vaihtoehtoisesti korvataan vähemmän vaarallisilla. Työnantajan velvollisuuksiin kuuluu myös huolehtia, että näitä asioita koskevat asiat otetaan huomioon organisaation kaikessa toiminnassa. (Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738)

Työolojen parantaminen on nostettu työturvallisuuslain keskeiseksi vaatimukseksi ja se on myös työnantajan yksi velvollisuuksista työturvallisuuslain 8.3 §:n mukaan. Työolojen parantaminen on myös lain tavoite, joka mainitaan sen 1 §:ssä. Säännöksen merkitys on siinä, ettei jo saavutettuun suojelutasoon pysähdytä, vaan työolojen parantamiseen on jatkuvasti pyrittävä ja tavoiteltava tilaa, jossa työympäristötekijöiden haittavaikutukset voidaan estää mahdollisuuksien mukaan. Tällaisia haittavaikutuksia ovat esimerkiksi rasitus, erilaiset tapaturmavaarat sekä haitallinen altistuminen. (Saloheimo 2016, 77.)

Työturvallisuudella tarkoitetaan sellaista työympäristöä, jossa on turvallista tehdä töitä ja jossa on minimoitu turvallisuutta vaarantavat kaikenlaiset uhkaavat vaara- ja haittatekijät. Tällainen työympäristö pyritään toteuttamaan työsuojelun keinoin ja toimenpitein. (Kämärräinen 2011.)

3.2 Työturvallisuus poliisissa

Edellisessä luvussa käytiin läpi työturvallisuutta ja siihen liittyviä seikkoja yleiseltä kantilta. Poliisin työssä työturvallisuus on tärkeässä roolissa, johtuen poliisien kohtaamista vaaratekijöistä työtehtävillään. Poliisiorganisaatiossa työnantajan edustajana toimii yleensä linjajohtoon kuuluva henkilö, joka on esimiesasemassa (Hankilanoja 2007, viitattu teoksessa Lankinen 2008, 9). Puhuttaessa poliisin perustoiminnasta voi esimiesasema määräytyä työjärjestyksen sekä virkaohjesäännön mukaan (Lankinen 2008, 9).

Työturvallisuuslain 15 §:ssä kerrotaan muun muassa henkilönsuojainten, apuvälineiden ja muiden laitteiden varaamisesta käyttöön. Työnantajan velvollisuutena on huolehtia siitä, että työntekijällä, tässä tilanteessa esimerkiksi yksittäisellä poliisi, on työtehtävällä käytössään tarvittavat suojaimet ja välineet työturvallisuuden takaamiseksi. (Työturvallisuuslaki). Tämän työn kannalta oleellisia näistä ovat esimerkiksi henkilökohtaiset suojavälineet kuten suojakäsineet, joilla voidaan jo yksinään vähentää riskiä pistotapaturmien syntyyn. Työnantajan on siis huolehdittava siitä, että jokaisella on mahdollisuus näihin suojavarusteisiin ollessaan työtehtävällä. Omassa työharjoittelussani huomasin itsekin henkilökohtaisesti esimerkiksi, että suojakäsineitä sekä kumihanskoja oli hyvin saatavilla. Suojavälineiden jakaminen ja sijoittelu tietenkin vaihtelee hieman laitoksittain, mutta omasta kokemuksestani tietynlaisia suoja-/työkäsineitä oli saatavilla.

Poliisihallituksen laatimassa ”Työtapaturmien ilmoittaminen poliisihallinnossa” ohjeessa (POL-2015-18807) kerrotaan muun muassa, että työtapaturman sattuessa henkilön, jolle tapaturma on käynyt, on välittömästi ilmoitettava tapahtumasta esimiehelle. Lisäksi asiasta on ilmoitettava tapaturma-asiamiehelle. Tapaturma-asiamies on jokaisessa poliisiyksikössä erikseen nimetty henkilö, joka hoitaa toimittaa tapaturmaan joutuneelle muun muassa vakuutustodistuksen, jonka henkilö pystyy näyttämään hoitopaikassa maksusitoumuksena. Poikkeustilanteissa, joissa tähän ei ole aikaa, kyseinen vakuutustodistus toimitetaan hoitopaikkaan jälkikäteen mahdollisimman nopeasti. Vakuutustodistuksen lisäksi tapaturma-asiamies hoitaa tapaturmailmoituslomakkeen täyttämisen vahingoittuneen kanssa yhdessä, minkä jälkeen se toimitetaan Valtiokonttoriin. Tapaturmailmoituslomakkeeseen tulee kirjata tapahtunut tapaturma tarkasti kaikkine tosiseikkoineen, jotta tapahtumasta ja tapahtumankulusta saadaan tarkka kuva. (Poliisihallituksen ohje, POL-2015-18807.)

Esimiehelle tehdyn ilmoituksen ja tapaturmailmoituslomakkeen täyttämisen lisäksi työtapaturmaan joutuneen henkilön on tehtävä tapahtuneesta poikkeamatilanneilmoitus. Tapaturma-asiamies myös kertoo tapaturmaan joutuneelle tämän velvollisuudesta täyttää kyseinen poikkeamatilanneilmoitus. (Poliisihallituksen ohje, POL-2015-18807.)

3.3 Tartunnalta suojautuminen

Suojavälineet ovat poliisin työturvallisuuden kannalta merkittävässä roolissa. Veriteitse tarttuvia tartuntatauteja vastaan suojavälineillä voidaan minimoida riskit mahdolliselle taudille altistumisessa. Myös huolehtimalla käsien ja ihon kunnosta voi minimoida riskin altistua tartuntataudeille. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö suojavälineet ja niiden käyttö pienentäisi entisestään riskiä.

Kentällä toimiessa poliisimiehellä on päällään virkapuku, jonka yksi tehtävä on muun muassa suojata poliisimiestä työtehtävillä. Virkapuku toimii suojana esimerkiksi eritteitä ja veriroskeita vastaan. Veriroske pysähtyy jo virkapukuun, eikä näin ollen pääse edes iholle asti aiheuttaen altistumisriskejä.

Virkapuvun pitämisen lisäksi toinen tärkeä ja yleisesti käytetty suojaväline ovat tietenkin käsineet. Käsineet ovat oleellisia suojavälineitä oltaessa tekemisissä tartuntatautien kanssa, sillä paljaiden käsien kanssa toimiminen luo suuren riskin tartuntataudeille poliisin työssä.

Käyttämällä käsineitä työtehtävillä ja tilanteissa, joissa verikontaktin riski on olemassa, estetään veren päätyminen iholle tai mahdolliseen haavaan/veriseen ihoon. Vaikkakin verta tai veristä eritettä päätyisikin terveelle iholle, on tartuntariski lähes olematon. Tällöin iho on syytä kuitenkin huuhdella runsaalla vedellä ja desinfioida. (Anttila ym. 2000.) Riski tulee kuitenkin, jos aikaisemmin terve ja ehjä iho meneekin rikki, esimerkiksi mahdollisessa voimankäyttötilanteessa, jossa aikaisemmin terveeseen ihoon tulee verinen haava, joka altistuu tilanteen lopussa kohdehenkilön verelle. Tällöin suojakäsineiden käytöllä voidaan estää jo terveen ihon rikkoutuminen.

Hieman harvinaisempia suojavälineitä, vaikkakin erittäin hyviä sellaisia, ovat suojalasit sekä suojamaskit. Ennakoimalla tietyissä tilanteissa voidaan suojalasit pukea ennen tilanteeseen menoa. Pukemalla suojalasit estetään kohdehenkilön mahdollisesti sylkiessä syljen tai muun eritteen roiskuminen poliisimiehen silmään, koska kohdehenkilön sylkeminen ei ole myöskään harvinaista poliisin tehtävillä. Verisen syljen päätyminen silmän limakalvoille aiheuttaa verikontaktin takia myös tartuntariskin.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

4.1 Menetelmät

Tutkimusmenetelmistä opinnäytetyöhöni parhaiten soveltui kvalitatiivinen tutkimus eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus nimitystä voidaan käyttää sellaisesta tutkimuksesta, jossa ja jonka avulla pyritään uusiin löydöksiin, mutta ilman tilastollisia menetelmiä tai toisia määrällisiä keinoja. (Kananen 2017, 35.)

Jorma Kananen on kuvaillut kirjassaan laadullisen tutkimuksen tavoitteeksi syvällisen ymmärtämisen ja kuvaamisen. Laadullisen tutkimuksen piirteiksi Kananen kertoo, että huomio keskittyy tutkittavien omiin näkemyksiin ja näkökulmiin sekä siihen, että tutkimuksen tavoitteena on saada kokonaisvaltainen ymmärrys kyseisestä ilmiöstä. (2017, 34.) Laadullinen tutkimus soveltui mielestäni tähän opinnäytetyöhön sen takia hyvin, koska pyrin saamaan ja selvittämään nimenomaan haastateltavien kokemuksia tutkimusaiheeseen ja sitä kautta luomaan kokonaisvaltaisen kuvan siitä.

Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruun päämenetelmiin lukeutuu muun muassa haastattelu, jota myös itsekkin päädyin käyttämään omassa työssäni (Kananen 2017, 82). Muita aineistonkeruumenetelmiä ovat esimerkiksi kysely, havainnointi sekä dokumentteihin perustuva tieto (Sarajärvi & Tuomi 2009, 71). Pyrin haastatteluilla keräämään aineistoa ja saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiini siitä, miten altistuminen oli vaikuttanut poliisimiesten työhön sekä elämään ja olisiko tilanteita voinut jollain tavalla välttää. Haastatteluilla pyrin saamaan laajan kuvan siitä, miten altistuminen vaikutti poliisimiesten työntekoon sekä esimerkiksi työturvallisuudesta huolehtimiseen. Aluksi ongelmaksi tuli löytää haastatteluun sopivia henkilöitä, mutta lopulta haluamani määrä haastateltavia löytyi.

Haastatteluissa käytin teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua. Teemahaastattelussa on valittu tietyt teemat sekä teemoittain tarkentavia kysymyksiä, joiden avulla haastattelua viedään eteenpäin. Teemahaastattelu on avoimuudessaan selvästi laajempi kuin puolestaan lomakehaastattelu, joka voi äärimmillään olla sellainen, jossa pyritään saamaan vastaus ainoastaan ennalta määrättyjen vaihtoehtojen sisältä. Lomakehaastattelu harvemmin onkaan laadullisessa tutkimuksessa käytetty, vaan sitä käytetään enemmän määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 74-75.)

4.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksinäni tässä opinnäytetyössä oli;

- *Miten veriteitse tarttuvat tartuntataudit taudit ja niille altistuminen vaikuttavat poliisin työhön?*
- *Miten epäilty tartunta vaikuttaa poliisin ja hänen työnsä ulkopuoliseen elämään?*
- *Miten vastaavia tilanteita voitaisiin välttää?*

4.3 Haastattelut

Pääpaino työssäni on tartuntatautiepäilyille altistuneiden poliisimiesten haastattelut. Alun hankaluudeksi tuli löytää poliisihenkilöitä, jotka olisivat olleet työhöni sopivassa tilanteessa ja jotka olisivat valmiita suostumaan haastateltaviksi. Lähettämällä tarpeeksi laajasti sähköpostiviestejä, löysin tarpeeksi monta haastateltavaa työlleni. Haastattelin yhteensä viittä eri poliisimiestä, jotka olivat jossain kohtaa uraansa joutuneen tilanteeseen, jossa

heillä oli korkea riski saada veriteitse tarttuva tartuntatauti. Haastateltavilla tilanteet olivat hieman erilaisia, osalla tilanne oli syntynyt neulanpistosta turvallisuustarkastuksessa, osalla puolestaan C-hepatiitille positiivinen kohdehenkilö oli esimerkiksi puraissut poliisimiestä jalkaan. Pysin haastatteluilla saamaan hyvän käsityksen tilanteen aiheuttamista tuntemuksista, ajatuksista, opeista sekä vaikutuksista.

Haastatteluilla halusin nimenomaan selvittää, miten tällainen säikäyttävä tilanne vaikutti poliisimiesten työntekoon ja minkälaisia ajatuksia ja mahdollisesti opetuksia tilanteet toivat heille. Vaikka kukaan ei tartuntaa saanutkaan tilanteiden johdosta, tilanteen mukana tulee kuitenkin aina suuri epätietoisuus ja odotus siitä, että asiaan saadaan lopulta varmistus verikokeiden tulosten perusteella. Halusin haastatteluilla perehtyä siihen, miten tämä epätietoisuus ja odotus ovat vaikuttaneet esimerkiksi poliisimiesten elämään myös työn ulkopuolella. Pisimmillään lopullista varmistusta voi joutua odottamaan yli puoli vuotta.

Haastateltavat pysyvät työssänini anonyymeinä. Pysin saamaan haastateltaviksi hieman erilaisissa tilanteissa olleita sekä poliisimiehiä, joiden virkauran pituudet ovat olleet eri pituisia. Haastateltavieni virkauran pituudet vaihtelevat muutamasta vuodesta aina jopa yli 20 vuoden virkauraan. Osa tapauksista on myös tapahtunut aivan hiljattain, kun puolestaan vanhimmasta tapauksesta on kulunut jo lähes 20 vuotta. Tällä pyrin saamaan hyvin laajan kuvan siitä, minkälaisia tapauksia poliisimiehille on käynyt ja miten erilaisia vaikutuksia tapauksilla on heihin ollut. Haastateltavistani viidestä poliisimiehestä neljä työskentelee tällä hetkellä Helsingin poliisilaitoksella. Viides poliisimies on tapahtumahetkellä työskennellyt Sisä-Suomen poliisilaitoksella, mutta on jo sen jälkeen siirtynyt muihin tehtäviin.

Haastattelut oli tarkoitus suorittaa ensiksi henkilökohtaisesti, mutta valitettavasti aikataulujen yhteen sopimisen hankaluuden vuoksi päädyimme haastateltavien kanssa siihen tulokseen, että haastattelut ovat parasta ja järkevintä suorittaa puhelimitse. Neljä haastattelua suoritettiin puhelimitse ja yksi henkilökohtaisesti haastateltavan kanssa. Puhelimesta suoritettua haastattelua nauhoitin laittamalla puhelun kaiuttimelle ja nauhoittamalla puhelun vieressä olleella kännykällä. Henkilökohtaisesti suoritettua haastattelua nauhoitin erillisellä nauhurilla. Näin pystyin jälkeenpäin litteroimaan jokaisen haastattelun kuuntelemalla haastattelut läpi ja samalla kirjoittamalla ne puhtaaksi erilliselle tiedostolle. Näin minun oli helpompi analysoida haastattelut ja ottaa suoria lainauksia haastateltavien kertomuksista. Mielestäni suorat lainaukset tuovat hyvin haastateltavien näkemyksiä ja vastauksia esiin työssänini juuri niin kuin he ovat ne sanoneet haastatteluissa ja lisäävät analyysin luotetta-

vuotta, kun lukija voi nähdä haastateltavien kertoman sanasta sanaan. Haastatteluissa käytin ennalta laadittuja kysymyksiä ja haastattelurunkoa, mutta haastattelun edetessä esitin tarvittaessa tarkentavia lisäkysymyksiä. Haastattelussa käytin teemahaastattelua, jossa olin jakanut ennalta laaditut kysymykset omiin teemoihinsa. Teemahaastattelun haastattelurunko on liitetty opinnäytetyöni loppuun liitteeksi (Liite 1).

Haastatteluista olen ottanut analyysiä varten työhöni teemat, joiden avulla käyn läpi kaikista viidestä haastattelusta saamiani vastauksia teemoittain. Litteroiduista haastatteluista olen karsinut pois ylimääräiset asiat ja kasannut vastaukset niille sopiviin teemoihin, jotta vastauksien vertailu keskenään olisi helpompaa. Koska haastattelut ovat nimettömiä, käytin haastateltavista lyhenteitä A (1. haastattelu), B (2.), C (3.), D (4.) ja E (5. haastattelu). Näin pystyn lainaamaan haastateltavien vastauksista suoria lainauksia nimettömästi analysoidessani niitä.

5 TULOKSET

5.1 Altistumistilanne

Haastatteluissa halusin aluksi selvittää, minkälainen altistumiseen johtanut tilanne oli, miten altistumiseen johtaneeseen tilanteeseen jouduttiin, olisiko siihen joutumisen voinut jotenkin välttää sekä oliko tilanteissa esimerkiksi huolehdittu tarvittavasta työturvallisuudesta?

Kuten teoriaosuudessa käytiin läpi, altistumistilanteita voi olla hyvin erilaisia. Ne voivat olla tapaturmia esimerkiksi liittyen neulanpistoihin turvallisuustarkastuksen yhteydessä. Ne voivat olla verta vuotavia haavoja, jossa tartuttavaa verta pääsee rikkinäisestä ihosta kontaktiin. Myös kohdehenkilön sylkiessä kohti poliisimiestä verinen erite voi altistaa taudeille.

Viidellä haastateltavallani tapaukset olivat hyvin kirjavia. Haastateltaviini mahtui muun muassa juuri tapauksia, joissa turvallisuustarkastuksessa ja taskuja tarkistaessa suojaamaton neula oli pistänyt poliisimiestä ja näin altistanut poliisimiehen mahdollisille veriteitse tarttuville taudeille, kuten B ja C-hepatiitille, neulan rikkoessa ihon, jolloin toisen osapuolen verta oli päässyt poliisimiehen elimistöön. Neulanpistotapaturma sattui eräälle poliisi-

miehelle myös tilanteessa, jossa neula oli jo hänen kädessään, mutta painitilanteen johdosta upposi poliisin vatsaan. Näissä kaikissa tapauksissa kohdehenkilöillä joko todettiin olevan C-hepatiitti tai siitä jäi epäily, koska neulaa oli käyttänyt useampi henkilö. Tällöin riskeistä ei voida olla varmoja.

”Kun sen reisitaskuu taputtelin, niin tunsin vaa, ja tiesin kyllä heti, että mitä tapahtu, kun oli tohon sormenpäähän semmonen pistävä kipu. Tajusin kyllä sitten samantien, että sillä oli sitte ollu suojaamaton neula taskussa.” (Haastateltava B)

*Siinä tarkastuksen yhteydessä tuli semmonen pieni, voisko sitä paini taikka tönimistilanteeks sanoa, ja se ruisku mikä oli mulla kädessä nii meni varustevyön ja suojaliivin välistä tohon vatsan peitteisiin ja se mäntä painu siitä ruiskusta ihan pohjaan asti elikkä ihan kunnolla joo. Siel oli **kolmen** henkilön tuoretta verta.” (Haastateltava E)*

Yhdessä tilanteessa kohdehenkilö oli raudoitettuna onnistunut rimpuilemaan ja puraisemaan poliisimiestä jalkaan, jolloin riski tartuntatautien tarttumiselle tulee ihon rikkoutuksessa. Kohdehenkilöllä todettiin tapauksen jälkeen tarkasteltaessa olevan C-hepatiitti.

”Se jännitti kroppansa, et sai vähän niin ku itseään ylöspäin et se sai siitä ponnistettuu ittensä sillee ja se puras mua tohon tota vasempaan reiteen.” (Haastateltava A)

Näiden neulanpistotapaturmien sekä puremisen lisäksi erään poliisimiehen tapauksessa etälamauttimen toimimattomuuden takia kohdehenkilö oli onnistunut irrottamaan nuolen itsestään ja heittämään sillä poliisimiestä vasempaan käteen. Myös tällaisessa tilanteessa altistuminen on mahdollista johtuen neulan olleen ensin kiinni kohdehenkilössä ja sen jälkeen läpäisten poliisimiehen vasemman käden ihon syvälle asti, jolloin verikontakti on olemassa. Myös tässäkään tilanteessa kohdehenkilön taudeista ei ollut tietoa, joten poliisimies oli saattanut näin altistua jollekin taudille.

”Sitten se nousiki siitä kyyryasennosta ylös ja otti sen toisen neulan siitä mahasta irti, ja heitti sillai ku ois heittäny niin ku pesäpalloa ihan täysillä, nii mä kerkesin vaan räpäyttää silmät kii ja vähän painaa leukaa rintaan, et mä

*aattelin heittääks se nuolta, et ei se voi osuu ja samal tunnen et mun vasem-
paan hauikseen sattuu” (Haastateltava D)*

Jokaisessa tapauksessa oli siis syntynyt veriteitse tarttuville taudeille altistava tekijä, joko ihon läpäisevästä neulanpistosta tai muusta verikontaktista, jotka näin ollen mahdollistivat tartuntatautien siirtymisen myös poliisimiehiin. Kaikkien onneksi jokaisen tilanteessa pahimmilta seurauksilta säästyttiin. Seuraavissa kappaleissa käsittelen, minkälaisia vaikutuksia tapahtumilla kuitenkin oli poliisimiehiin.

5.1.1 Työturvallisuus

Halusin kysyä haastateltavilta, minkälaisia työturvallisuuteen liittyviä asioita tilanteeseen liittyi. Työturvallisuuden teoriaosuudessa kerroin siitä, kuinka työnantajalla on velvollisuus huolehtia, että työntekijöillä on tarvittavat suojavälineet saatavilla (Työturvallisuuslaki 15§). Vastuu niiden käytöstä jää kuitenkin loppupeleissä työntekijälle itselleen, sillä eihän työnantaja voi tähän asiaan aina vaikuttaa käyttävätkö esimerkiksi yksittäiset poliisimiehet suojahanskoja joka tilanteessa. Muun muassa tällaisia asioita kysyin haastateltavilta liittyen työturvallisuuteen. Olivatko poliisimiehet käyttäneet tarvittavia suojavälineitä? Viidestä haastateltavastani kolme kertoi käyttäneensä edes jonkinlaisia hanskoja ja neljännellä oli kädessään ainoastaan kumihanskat. Yhdellä ei puolestaan ollut kädessä minkäänlaisia hanskoja. Kysyin haastateltavilta ”Käytitkö tilanteessa minkälaisia suojavarusteita?” Tilanteisiin mentäessä kenelläkään viidestä poliisimiehestä ei vielä ollut tietoa siitä, oliko kohdehenkilöllä tartuntatauteja. Monet haastateltavat mainitsivat työturvallisuuden useassa vaiheessa haastattelua ja korostivat sen tärkeyttä.

”Kun mä nousin siitä, nii mä vetäsin hanskat käteen minkä mä aina teen ku meen keikkapaikalle.” (Haastateltava A)

”Kumihanskat oli pelkästään kädessä sillon, koska se oli hankalaa sillon siihen maailman aikaan, kun noi viiltosuojahanskat mitä oli tarjolla nii ne oli hemmetin paksuja. Niitten kans oli niin ku tosi vaikee tehdä mitään järkevää ja edes tunnustella ihmistä, niillä ei saanu mitään tuntumaa.” (Haastateltava C)

5.1.2 Altistumisen välttäminen

Olennaisena osana haastattelua oli myös käydä läpi tilanteen jälkeen se, että olisiko poliisimiesten omasta mielestä tilanteen voinut jotenkin välttää tai olisivatko he tehneet nyt jälkeinpäin ajatellen jotain toisin. Kysyessäni ”Olisiko tilanteen voinut jotenkin välttää?”, vastaukseksi tuli usein, että kyllä tilanne olisi ollut usein vältettävissä. Jälkeinpäin tapahtumia on puntaroitu ja mietitty miten asiassa olisi nyt toiminut eri tavalla, jos se tapahtuisi uudestaan. Yhdessä tapauksessa etälamauttimen toimimattomuutta pohdittiin, ja tilanteen olisi voinut poliisimiehen mukaan välttää varmistamalla voimankäyttövälineen toimiminen. Lähes kaikkien tapauksessa korostui huolellinen ja työturvallinen toimintamalli, jolla tilanne olisi mahdollisesti voitu välttää kokonaan.

”Ois se ollu vältettävissä. Et kyl mä esimerkiksi nykyään tai sen tapahtuman jälkeen nii kyllä mä oon kovasti suorittanu puntarointii sen suhteen, että jos ne on niin ku semmoses paikas et mä en nää mihin mä sormiani tungen, nii tarviiko mun tunkea sormiani sinne, koska kyse on kuitenkin siitä, että mä tiesin siin vaihees ettei siel oo mitään muuta ku ne käyttövälineet.” (Haastateltava C)

”No sen olis voinu välttää sillä, ettei ois menny sinne ollenkaa. Et ois vaan pitäny oottaa ehkä siinä vähän aikaa vielä tai laittaa jopa lisää sitä sähköä sitte, niin että toimiiks se varmasti.” (Haastateltava D)

Kysyin myös poliisimiehiltä sitä, että mikä oli lopulta se asia, joka johti tilanteeseen ja sen syntymiseen heidän omasta mielestään. Vastaukset vaihtelivat yllättävästä tilanteesta aina voimankäyttövälineen toimimattomuuteen. Haastateltava E:n tapauksessa hän korosti sitä, että jälkeinpäin ajattelen, olisi vain täytynyt heti laittaa humeruisku pois kädestä esimerkiksi pöydälle, koska koskaan ei tiedä, jos syntyy jonkinlainen painimistilanne.

”Jälkikäteen oon iteki miettiny sitä sillain, että ei koskaan sais jäädä piteleen mitään huumausaineen käyttövälinettä käsissään. Sen jälkeen, ku sä oot saanu sen haltuun, niin laita sellaseen paikkaan, että se vahinko ei pääse käymään. On se mikä tahansa se paikka. Etenkin kun siinä voi tulla joku tällanen painimistilanne. Et sillon ku se Murphy iskee niin se iskee sitten.” (Haastateltava E)

5.2 Vaikutukset

Minkälaisia vaikutuksia tilanteeseen joutumisella ja altistumisella on ollut poliisimiehen elämään, kun on ollut epäily, että on saattanut saada veriteitse tarttuvan tartuntataudin kohdehenkilöltä. Tapauksen johdosta poliisimiehet joutuivat käymään jopa kuuden kuukauden seurannan tautien varalta. Selvitin haastateltavilta tapauksen vaikutuksia muun muassa poliisityön tekemiseen, mitä tapaus on opettanut työn kannalta, onko se mahdollisesti muuttanut toimintatapoja tietyinlaisissa tilanteissa? Miten tapaukset ovat vaikuttaneet poliisimiehen läheisiin sekä yksityiselämään? Minkälaisia asioita poliisimiehet ovat joutuneet asian johdosta omassa siviilielämässään ottamaan huomioon? Selvitin myös sen, että millä tavalla altistuminen on vaikuttanut poliisimieheen henkilökohtaisesti ja mikä on ollut asiassa kaikista raskainta?

5.2.1 Työn kannalta

Tämän kaltaisilla yllättävillä ja säikäyttävillä tapauksilla on varmasti aina jonkinlainen vaikutus poliisimiehen työntekemiseen tai toimintatapoihin, usein myös positiivisessa mielessä. Kysyin haastateltavilta muun muassa ”Miten tapahtuma on muuttanut tai vaikuttanut tapaasi työskennellä poliisin ammatissa?”. Tällä kysymyksellä minun oli tarkoitus saada vastauksia mitkä olivat poliisimiesten päällimmäiset tuntemukset. Esille nousi lähes jokaisen haastateltavan kohdalla kaksi samaa asiaa ja aihetta, jotka olivat varautuminen/ennakointi sekä työturvallisuus/huolellisuus. Haastateltavien mielestä tapauksen johdosta he osaavat varautua vastaaviin, yllättäviinkin tilanteisiin hieman paremmin. Tapauksen vuoksi he myös kiinnittävät enemmän huomiota oman toimintansa huolellisuuteen. Vaikka kaikkea ei aina pystykään ennakoimaan tai estämään, voi omalla huolellisuudella minimoida tilanteen riskit. Eräs haastateltava mainitsi myös, että kun on itselleen opetellut työturvallisen ja hyvän tavan tehdä toimenpiteitä, voidaan sillä jo vähentää vastaavien tilanteiden riskejä.

*”No se on joo enkä mä nyt tiedä onks varovainen oikee sana vai enemmänki se **huolellisuus**, kyllä tollanen havahduttaa tollanen tapahtuma, ja pisti sitte just miettiin niitä omia toimintatapoja ja -malleja.” (Haastateltava B)*

”Sillon ku se menettelytapa on ku opiskellu itelleen semmosen tavan, että se on työturvallinen, järkevä, tarkoituksen mukainen tapa, niin sillon se on niin ku helppoo, kuten sanoin niin riskittömäks sitä ei saa.” (Haastateltava C)

Jokaista tilannetta ei aina ole mahdollista välttää. Mutta tällaisten yllättävien tilanteiden jälkeen, jossain tapauksissa niitä on mahdollista pystyä hieman paremmin ennakoimaan ja varautumaan esimerkiksi seuraamalla kohdehenkilön liikehdintää ja toimintaa tarkemmin.

”Kyllä siinä varmaankin nyt ton jälkeen osaisin vähän varautua siihen, ku kanto niin ei tullu mieleenkään et joku yrittäis purra vielä siinä johonkin reiteen, nii varmastikin nyt jatkossa kun kantaa, on enemmän hereillä siihen et jos joku jännittää kroppaansa niin sen pystyy vetää jalkaa vähän pois siitä alta tai muuta” Haastateltava A

5.2.2 Läheisiin

Poliisimiehen altistuessa mahdolliselle tartuntataudille, ei hän ole ainoa, johon altistuminen vaikuttaa. Tapahtuma vaikuttaa omalla tavallaan myös poliisimiehen läheisiin ja siviilielämään. Kysyin, miten tapahtuma on vaikuttanut läheisiin sekä yksityiselämään. Vastaukseksi sain muun muassa, että tapahtuman jälkeen osan poliisimiehistä on täytynyt olla tarkka vapaa-ajallaan esimerkiksi siitä, ettei vahingossa tartuta mahdollista tartuntatautia, josta ei vielä ole varmuutta, niin esimerkiksi puolisoon tai muihin henkilöihin tietämättään. Teoriaosuudessa kävin läpi sitä, että juuri esimerkiksi hepatiiteista sekä B että C voivat molemmat tarttua suojaamattomassa sukupuoliyhteydessä tai veren välityksellä, joten tämän takia riski tartuttaa esimerkiksi puoliso on hyvin mahdollista ja siitä syystä mahdollista riskiä on tarpeen arvioida, kun ei ole tiedossa onko tartuntaa saanut.

”Se oli tietysti sillon se tilannehan oli sen kaltanen et ku oli tommoset epäilyt, niin esimerkiks suojaamattoman seksin oli vähän niin ku pois suljettu vaihtoehto. Et se oli se käytännön vaikutus siin”. (Haastateltava C)

Haastateltava A:n kohdalla kysyessäni, mikä oli koko tapahtumassa raskainta, mainitsi hän raskaimmaksi asiaksi huolen läheisistään.

”Itse koen raskaimmaksi sen huolen läheisten hyvinvoinnista.” (Haastateltava A)

Monen kohdalla haastateltavien puoliset olivat töissä terveydenhuoltoalalla, kuten sairaanhoitajana. Yksi haastateltava esimerkiksi mainitsi, että puoliso oli jo oman ammattinsa puolesta tietoinen tämänkaltaisista tapahtumista ja minkälaisia riskejä se tuo mukanaan. Usein puolisolalla oli myös asiaan liittyvää tietoa hyvin saatavilla nimenomaan oman työnsä takia.

”Avopuoliso on terveydenhuolto alalla töissä niin ties ehkä jopa mua paremmin, että mistä on kyse ja että mitkä ne tietysti voi olla ne seuraukset siitä” (Haastateltava B)

”Hän on terveydenhuollon ihmisiä, oli siitä niin ku sillai kartalla sitten tästä tapahtumasta. Tiesi, mutta sillai, hyvin otti ja niin ku anto ohjeita ja otti selvää asioista. Hänellä se tieto oli niin ku helposti saatavilla, helpommin.” (Haastateltava E)

5.2.3 Itseen

Seuraavaksi päästään yhteen isoimmista haastatteluteemoista, joita halusin lähteä selvittämään tällä työllä. Millä tavoin tämä kaikki tapahtunut, itse tapahtuma, siitä seurannut mahdollinen seuranta, epätietoisuus taudeista ja seuraamuksista, on vaikuttanut poliisimieheen itseensä. Minkälaisia ajatuksia ja tunteita tämä kaikki heissä on herättänyt? Mikä tai mitkä asiat koettiin raskaimmaksi?

Kysyessäni haastateltaviltani mikä oli tilanteessa raskainta, yhtenä suurimmista asioista ja lähes kaikkien vastauksissa nousi esiin nimenomaan epätietoisuus ja tulosten pitkä odottaminen. Tuloksia saattoi jouduta odottamaan jopa kuusi kuukautta tai pidempäänkin, joten epätietoisuus kesti joillakin hyvin pitkään. Useat heistä pohtivat juuri sitä, että olisiko nyt tämän tilanteen seurauksena saanut jonkun taudin juuri itselleen. Lisäksi tämän johdosta saatettiin myös kyseenalaistaa oma toiminen ja toimintatapa tilanteessa. Olisivatko he itse voineet toimia toisella tavalla, jotta tilanne olisi vältetty. Tällaisessa tilanteessa, jossa ihminen joutuu pohtimaan pitkään, onko toiminut tilanteessa järkevästi tai sainko tilanteen johdosta hepitiitin itselleni, voi olla hyvin stressaavaa henkilölle.

Epätietoisuus eri tilanteissa on harvemmin mukava ja haluttu asia. Esimerkiksi Nature Communicationsin teettämässä tutkimuksessa ”Computations of uncertainty mediate acute stress responses in humans” suurin osa ihmisistä halusi mieluummin tietää jostakin ikäväs- tä asiasta, joka on tulossa, kuin että joutuisivat olemaan asiaan liittyen epätietoisuudessa. Kyseisessä Lontoon Yliopiston toteuttamassa tutkimuksessa tätä asiaa tutkittiin laittamalla henkilöt pelaamaan tietokonepeliä, jossa kivien alla olisi käärmeitä ja aina käärmeen löytä- essään he saisivat sähköiskun. Samalla heidän stressitasojaan mitattaisiin tietokoneohjel- man laskemalla epäröintiä valinnassa sekä henkilöiden silmien pupillien laajentumisella. Tutkimuksen kuluessa henkilöt rupesivat oppimaan minkä kivien alta todennäköisesti löy- tyisi käärme ja he saivat sähköiskun. Tutkimuksen tulos oli se, että henkilöt olivat enemmän stressaantuneita tilanteessa, jossa he olivat epävarmoja sähköiskun saannista kuin tilanteessa, jossa he tiesivät saavansa kipeä sähköiskun. (de Berker ym. 2016, viitattu artikkelissa Walton 2016.) Tämän perusteella voitaisiin siis sanoa, että epätietoisuus mah- dollisesta taudista voi olla jopa enemmän stressaavaa kuin tieto siitä, että taudin olisi saa- nut.

Useassa tapauksessa kohdehenkilöillä selvisi olevan C-hepatiitti, jolle ei ennalta estävää rokotusta ole olemassa, kuten teoriaosuudessa kävin läpi (THL C-hepatiitti 2019). B- hepatiittia ei kenenkään tapauksessa kohdehenkilöiltä tavattu, mikä myös kuvastaa juuri C- hepatiitin yleisyyttä verrattuna B-hepatiittiin.

*”Vaiks mä just melko varma asiasta olinkin, että ei siitä mitään tullu, nii kyl- lä se **vaivas koko sen oikeestaan puol vuotta**. Et varsinkin ne ekat muutamat kuukaudet nii kyl nyt vähintään päivittäin sitä ajatteli. Miettii, että oisko voi- nu tehä jotain toisin et estää sen ja just sitten, että onko nyt sit niin huono tuuri et sen kerran ku se sattuu tarttumaan nii se osuu just sitten omalle koh- dalle.” (Haastateltava A)*

*”No varmaan niitten ekojen **kontrollitulosten odottaminen**, ku se siin vaikka ei se suuremmin vaikuttanu, nii kyllä se kuitenkin tuolla takaraivossa oli se ajatus siitä, että tästä niin ku voi, toki erittäin pienellä todennäköisyydellä, mutta voi saada sen tartunnan.” (Haastateltava B)*

”Kyl se edelleenkin oli se epävarmuus siitä kokoajan, et mitä jos, et ne on kuitenkin pitkii aikoi, puhutaan jostain niin ku puolen vuoden ajasta ennen ku sä saat niin ku sataprosenttisen varmuuden et mitään ei oo tullu. Se on aika pitkä aika mieltii sitä.” (Haastateltava C)

Tämän lisäksi esille nousi myös yhdeksi raskaaksi asiaksi haastateltava C:lle annettu HIV:n estolääkitys, jonka hän joutui ottamaan, koska ei ollut varmuutta mitä tauteja neulassa mahdollisesti oli ollut. Varmuuden vuoksi mentiin pahimman mukaan, ja poliisimies joutui kuukauden ajan syömään estolääkitystä, joka aiheutti hyvin voimakasta pahoinvointia. Kuten teoriaosuudessa kävin läpi, esimerkiksi juuri HIV:lle altistuminen on hyvin vakava asia johtuen taudin vakavuudesta ja siitä, ettei siihen vielä tähänkään mennessä ole löydetty lääkettä, jolla tauti voidaan kokonaan parantaa (Mayo Clinic, HIV/AIDS). Vaikka myös tartuntariski HIV:lle jopa suorassa ihon läpäisevässä neulanpistossa oli hyvin pieni (Lehestö ym. 2004, 186), joudutaan tällaisissa tapauksissa silti pelkäämään pahinta ja tämän johdosta poliisimies joutui käymään läpi estolääkityksen.

”Määrättiin siellä toi HIV:in estolääkitys. Se oli muistaakseni, oisko se ollu kuukauden kuuri ja aika raju. Se oli todella semmonen, et niin ku siihen maailman aikaan monet joutu sen muutaman päivän tai viikon sisäl jättää kesken, se aiheutti niin järkyttävää pahaa oloa.” (Haastateltava C)

Kysyessäni miten tapahtuma vaikutti poliisimieheen itseensä, esille nousi myös paljon vastauksia liittyen asioiden tekemiseen huolellisesti. Työturvallisuus tulikin jo itsessään monen kohdalla esille puhuttaessa vaikutuksista työhön, mutta vaikutuksissa itseensä poliisimiehet kertoivat tekevänsä asioita eri tilanteissa huolellisemmin ja harkitsevammin ja sen olleen näin yksi asioista, johon tällä on ollut vaikutusta heissä itsessä.

”Kyllä se varmaan isoin vaikutus on siinä se, että on niin ku sitä harkintaa tullu, et mihin ne kätensä laittaa. Ja kyllä se on poikinu siitä eteenpäinkin ihan kotielämäänkin miten lapsiakin opettaa, painetaanko roskat roskakoriin syvälle vai eikö ja mitä jos maasta löytyy jotakin niin kyllä se on sinnekin vaikuttanut. Ihan positiivisessa mielessä.” (Haastateltava E)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA OMA POHDINTA

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni oli ”*Miten veriteitse tarttuvat tartuntataudit taudit ja niille altistuminen vaikuttavat poliisin työhön?*” Vaikutukset työhön olivat hyvin kirjavia. Työn kannalta ajattelen suurimmiksi vaikutuksiksi nousivat selvästi työturvallisuus sekä yleinen huolellisuus ja varautuminen työtehtävillä. Monen haastateltavan kohdalla he korostivat sitä, että kyseisen tilanteen johdosta he ovat entistä paremmin pyrkineet ylläpitämään työturvallisuutta ja huolellisuutta työtehtävillä, oli kyseessä sitten esimerkiksi kohdehenkilön kuljettaminen, taskujen tarkistaminen tai tarpeellisten suojavälineiden käyttö. Käytännön esimerkkeinä esille tuli muun muassa tehtävällä henkilön taskujen tarkistamisessa se, että täytyykö aina itse välttämättä tunkea sormia taskuun, vaan kohdehenkilöltä kysyttäessä voi tätä pyytää itsekkin ottamaan mahdolliset käyttövälineet taskusta pois, jolloin vältetään ylimääräisiltä riskeiltä ja vahingoilta.

Yksi tapa oppia asioita on oppia omista virheistään. Harvemmin kukaan tietenkään huvikseen haluaa tehdä virheitä. Tällaisessa tilanteessa, johtui se sitten poliisimiehen mahdollisesti virheellisestä, huolimattomasta toiminnasta tai vain yllättävästä tilanteesta, koitui poliisimiehille suuri säikäytys, mitä työtehtävillä voi myös käydä. Tämä oli kuitenkin varmasti monelle myös ns. ”oppikokemus” hyvällä tavalla. Pahimmilta seurauksilta säästyttiin ja haastatteluista saatujen vastauksien perusteella asioista otettiin myös opiksi, jottei vastaavaa tapahtuisi enää jatkossa tai ainakin niiden tapahtumista voitaisiin minimoida.

Toisena tutkimuskysymyksenä minulla oli *Miten epäilty tartunta vaikuttaa poliisin ja hänen työnsä ulkopuoliseen elämään?* Tässä yhteydessä vastaukset noudattivat monesti samoja aihealueita, kuin vaikutuksissa työn kannalta. Raskaimpana koettiin kuitenkin epätietoisuus mahdollisesta tartunnasta, koska tuloksia saattoi joutua odottamaan jopa kuusi kuukautta ja useissa tapauksissa kohdehenkilön testaaminen ei ollut mahdollista tai riittänyt tautien kokonaan poissulkemiseksi. Kun itsekkin asiaa miettii, niin jos joutuisi olemaan jopa puoli vuotta epätietoisena siitä, että oletko saanut jonkin tartunnan tällaisen tilanteen takia, olisi se varmasti hyvin raskasta ja saattaisi muutamat yöunet jäädä aluksi nukkumatta. Tietenkin riskejä on erilaisia ja eri suuruisia, osalla riskit olivat olleet pienemmät ja pysyttiin aika varmasti aluksi jo toteamaan, ettei taudin käytännössä ollut mahdollista tarttua ottaen huomioon kaikki mukana olleet seikat, kuten esimerkiksi paksu vaatekerros tai hanskat, jotka pienentävät tartunnan riskiä. Osalla taas kyseessä oli suurempi riski saada

tartunta, koska neulaa oli käyttänyt esimerkiksi useampi henkilö ja neula oli läpäissyt ihon kunnolla, jolloin riskit ovat tietenkin aina suuremmat (Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin ky 2018, 1; Lehestö ym. 2004, 186). Kaikissa tapauksissa tauteja ei voitu heti sulkea pois, ja oli kyseessä sitten kuinka pieni todennäköisyys vain, oli epätietoisuus juuri se tekijä, mikä teki asiasta monelle raskaan.

Kuten aikaisemmin kävin läpi, epätietoisuus saattaa hyvin olla jopa stressaavampaa kuin se, että tietää asian, myös huonon, etukäteen (de Berker ym. 2016, viitattu artikkelissa Walton 2016). Tässä tapauksessa epätietoisuus ja siitä mahdollisesti aiheutunut stressi saattaa vaikuttaa poliisimieheen ja hänen jaksamiseensa. Jokainen ei tietenkään stressaa samalla tavalla tai yhtä paljon, mutta esimerkiksi muutama haastateltava kertoi juuri, kuinka asia oli vaivannut heitä jopa koko puolen vuoden ajan. Tätä kautta tällaiseen tilanteeseen joutuminen on vaikuttanut mahdollisesti jopa puolen vuoden ajan poliisimiesten mielessä ja mahdollisesti aiheuttanut myös jonkinasteista stressiä. Jatkuvalle pitkäaikaisella stressillä on terveydelle haitallisia vaikutuksia. Se voi aiheuttaa esimerkiksi päänsärkyä, erilaisia kipuja vatsaan ja niveliin sekä jopa altistaa sydän- ja verisuonisairauksille sekä masennukselle. (Vilkko-Riihelä & Laine 2014, 113.)

Huoli läheisten hyvinvoinnista oli myös monelle suurta. Epätietoisuuden vuoksi osan poliisimiehistä täytyi olla myös vapaa-ajallaan tarkkoja siitä, etteivät tartuta lähipiirissään olevia, jos olivatkin saaneet tartuntataudin. Haastateltava E otti puheeksi myös sen, että oli pohtinut muun muassa hammaslääkäriässä ollessaan sitä, että täytyykö hänen sielläkin ottaa asia puheeksi, ettei altistaisi hammaslääkärinä mahdolliselle taudille.

Haastatteluiden perusteella veriteitse tarttuville taudeille altistuminen ja sen vaikutukset olivat loppujen lopuksi aika kirjavia, ja jokaiselle haastateltavalle tilanne oli ollut omanlaisensa ja vaikuttanut hieman omalla tavallaan. Joillekin asia oli ollut raskaampi kuin toisille, mutta jokaisen kohdalla asia oli vaikuttanut elämään jollakin tavalla. Kuitenkin, vaikka vaikutukset olivat kirjavia, oli vastauksissa selvästi havaittavissa muutama yleisesti esille tullut asia, joista suurimpana olivat nuo edellä mainitut huoli sekä epätietoisuus.

Kolmantena tutkimuskysymyksenäni oli puolestaan ”*Miten vastaavia tilanteita voitaisiin välttää?*” Haastateltavieni tapaukset olivat jokainen hieman omanlaisensa, joten mitään samaa ja yhteneväistä toimintamallia ei voida jokaiseen tapaukseen soveltaa, mutta jokaisen vastauksessa oli paljon samoja piirteitä, jotka painottuivat työturvallisuuteen, varautu-

miseen ja huolellisuuteen. Aina ei taskuille ole syytä mennä välittömästi tonkimaan, vaan voi muilla tavoin kuten kysymällä, valaisemalla tai mahdolliset neulat nähdessään, pyytää henkilöä itse ottamaan ne pois sieltä. Muutamassa tapauksessa tuli esille myös se, kuinka suojavälineiden ja -varusteiden käyttö olisi saattanut estää koko tapahtuman synnyn, tai ainakin vähentää sen syntymisen riskiä. Työtehtävillä hanskojen käyttäminen jo itsessään pienentää riskiä neulojen kanssa, vaikka ne eivät tietenkään neulanpistoja kokonaan estäkään. Esille tuli myös joidenkin hanskojen epäkäytännöllisyys esimerkiksi taskuja tunnus-
tellessa. Tällaiset tilanteet ovatkin tietenkin poliisimiehen omaa arviointikykyä, että minkälaisia toimenpiteitä hanskat kädessä pystyy tekemään, ja minkälaisissa puolestaan joutuu mahdollisesti ottamaan hanskat pois tai vaihtamaan ne suojaominaisuuksiltaan vaatimat-
tomampiin, jolloin täytyy hyväksyä riskien kasvut.

Haastateltava D:n tilanteessa kilven mukana pitäminen olisi saattanut estää nuolen osu-
sen poliisimieheen. Kilpi oli ollut tilanteessa mukana, mutta siitä oli luovuttu kiinniottoti-
lanteessa. Aina ei tietenkään ole mahdollista kuljettaa kilpeä ja käyttää sitä joka tilanteessa,
varsinkin näin yllättävässä tilanteessa ei osattu odottaa, että kohdehenkilö toimii niin kuin
toimi tilanteessa. Mutta tällaiset tapaukset varmasti herättävät ajatuksia, kun vastaavanlai-
sia tilanteita jatkossa tulee.

Huolellisuus ja työturvallisuus tulivat myös esille haastateltava E:n tapauksessa. H
änen tapauksessaan tilanteen olisi voinut välttää vain laskemalla kädessä ollut
ruisku esimerkiksi jollekin pöydälle eikä pitämällä sitä kädessä, jolloin tämän tilanteen
olisi voinut kokonaan jopa välttää. Tällaisia asioita on tietenkin helppo aina jälkeenpäin
miettiä, että miksi jotakin pääsi tapahtumaan. Huolellinen ja sitä kautta työturvallinen työ-
tapa on kuitenkin asia, jolla näitä tilanteita voidaan ainakin joissain tapauksissa välttää,
kuten tässä edellä mainitussa.

Varautuminen on tärkeä osa tällaisten riskien minimointia. Varautumista voi olla juuri suo-
javälineiden oikeanlainen käyttö, mutta sitä voi olla myös poliisimiehen oma arviointi en-
nen tilanteeseen menemistä. Haastateltava B:n tilanteessa kohdehenkilö ei hänen kerto-
mansa mukaan vaikuttanut ulkoapäin huumeidenkäyttäjältä. Aina ei voi varmaksi sanoa,
onko joku mahdollisesti juuri huumeidenkäyttäjä, mutta oma arviointi voi tietyissä tilan-
teissa pistää varautumaan enemmän ja ehkä tätä kautta myös ennalta estää vahinkojen syn-
tymistä.

6.1 Luotettavuuden arviointi

Tutkimustehtäväni tulokset eli haastatteluiden sisältö on ainoastaan viideltä henkilöltä, joten saadakseen vielä paremman kuvan tällaisten tapahtumien vaikutuksesta, täytyisi haastatella entistä useampaa vastaavissa tilanteissa ollutta poliisimiestä. Kuitenkin jo vain viideltä haastateltavalta oli nähtävissä selviä samanlaisuuksia vastauksissaan, joita edellä käsittelin. Pyrin valitsemaan haastatteluihin laajasti eri virkauran omaavia poliisimiehiä sekä mahdollisimman kattavasti monenlaisia tartuntataudeille altistumiseen johtaneita tapauksia. En tarkoituksella valinnut ainoastaan viisi juuri turvallisuustarkastuksen yhteydessä sattunutta neulanpistoa, sillä halusin saada eri tavalla altistumiseen johtaneiden henkilöiden näkemyksiä ja vastauksia tutkimukseeni. Mielestäni kuitenkin viidellä haastateltavalla sai hyvän näkemyksen tällaisen tilanteen eri vaikutuksista poliisimieheen. Haastatteluiden litterointi ja niistä otetut lainaukset myöskin lisäävät luotettavuutta. Koska haastatellut olivat myös nimettömiä, haastateltavat pystyivät näin kertomaan asioista hieman vapautuneemmin kuin jos olisivat tässä omalla nimellään tilanteiden ollessa hyvin henkilökohtaisia.

6.2 Jatkoehdotukset

Mainitsin työssäni, kuinka tällaiset tilanteet ja siitä aiheutuva stressi saattaa kuormittaa poliisimiestä hyvinkin paljon ja pitkään. Joissakin tapauksissa tilanteen aiheuttamista ajatuksista ja tunteista voisi olla hyvä päästä puhumaan myös ammattilaisen kanssa. Tähän asti poliisimiehet kertoivat usein käyneensä asioita läpi joko partiokaverin tai muiden työkavereidensa kanssa. Sitä kautta he olivat saaneet myös vertaistukea siihen, että he eivät ole yksin tämän asian kanssa. Mutta mitä jos joku haluaisi vielä keskustella alan ammattilaisen kanssa asiasta tai ei vaikka saa tarpeeksi hyvin vertaistukea työkavereiltaan? On myös varmasti tapauksia, joissa asia ja siihen liittyvät tuntemukset ovat niin herkkää aihetta henkilölle, ettei hän siitä mielellään esim. työpaikalla puhu muille työkavereilleen niin avoimesti kuin ehkä haluaisi. Tällaisissa tilanteissa ohjaaminen ammattilaisen puolelle voisi edesauttaa stressin ja asian puntarointia.

Tähän loppuun on hyvä ottaa esille vielä haastatteluissa esille tullut asia liittyen tapahtuman tuomiin vaikutuksiin ja ajatuksiin. Vaikka kukaan ei tietenkään vastaavanlaiseen tilanteeseen huvikseen haluaisikaan joutua, on tapahtuma silti jälkikäteen ajatellen vaikuttanut

juuri myös positiivisena, opettavaisena kokemuksena, sillä voisihan tällaisia asioita oppia paljon mieluummin hieman eri tavalla joutumatta tällaiseen ollenkaan.

7 LÄHTEET

Anttila, Kyllikki. Hirvelä, Mervi. Jaatinen, Tiina. Polviander, Marjut. Puska, Eeva-Liisa 2015: Sairaanhoito ja huolenpito. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Anttila, Veli-Jukka. Kalima, Sointu. Ristola, Matti 2000: Neulanpistotapaturmat työssä. Aikakauskirja Duodecim. Luettavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2000/20/duo91814>

De Berker, Archy O. Rutledge, Robb B. Mathys, Christoph. Marshall, Louise. Cross, Gemma F. Dolan, Raymond J. Bestmann, Sven. 2016: Computations of uncertainty mediate acute stress responses in humans. Luettavissa: <https://www.nature.com/articles/ncomms10996>

EMCDDA (The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) raportti 2019: Finland - Country Drug Report 2019 Luettavissa: http://www.emcdda.europa.eu/countries/drug-reports/2019/finland_en

EMCDDA (The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) 2019: Drug-related infectious diseases. Luettavissa: http://www.emcdda.europa.eu/countries/drug-reports/2019/finland/drug-related-infectious-diseases_en

Eskelinen, Seija 2016: Leukosyytit (fB-Leuk). Duodecim Terveyskirjasto. Luettavissa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=snk03034

Kananen, Jorma 2017: Laadullinen tutkimus Pro Graduna ja opinnäytetyönä – Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy.

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin ky. 2018. Veriälytusten arviointi. Luettavissa: https://www.khshp.fi/wp-content/uploads/2018/08/VERIALTYSTUSTEN-ARVIOINTI_18.pdf

Kauppinen, Raili 2006: Sisätautien ytimessä. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kurki, Raili. Pammo, Hely 2010: Tartuntataudit ja hoitotyön osaaminen. Helsinki: WSOY pro Oy.

Kämäräinen, Markku 2011: Työsuojelun peruskäsitteet ja sisältö. Duodecim, koulun terveyskirjasto. Luettavissa: <https://www.koulunterveyskirjasto.fi/aihe/opettajalle-ja-opiskeluhoollolle/tyosuojelun-perusteet/typ00003>

Lankinen, Jukka 2008: Suojautuminen veriteitse tarttuvilta taudeilta poliisin kenttätöiminnassa. Poliisiammattikorkeakoulu poliisipäällystön lopputyö.

Lehestö, Mika. Koivunen, Olli. Jaakkola, Heikki 2004: Hoitajan turva. Helsinki; Edita Prima Oy.

Lumio, Jukka 2019: Maksatulehdus (hepatiitti) aikuisilla. Duodecim Terveyskirjasto Luettavissa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00451#s5

Mayo Clinic 2017: Hepatitis B. Luettavissa: <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/hepatitis-b/symptoms-causes/syc-20366802>

Mayo Clinic 2019: HIV/AIDS. Luettavissa: <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/hiv-aids/symptoms-causes/syc-20373524>

Poliisihallituksen ohje POL-2015-18807 2017: Työtapaturmien ilmoittaminen poliisihallinnossa. Sisäinen lähde. Luettavissa: <https://sinetti.poliisi.fi/valtakunnallinen/ohjeet/ohjekirjasto/Ohjekirjaston%20liitteet/Ohje%2014.12.2017%20Työtapaturmien%20ilmoittaminen%20poliisihallinnossa.pdf>

Saloheimo, Jorma 2016: Työturvallisuus - perusteet, vastuu ja oikeusturva. Helsinki: Talentum Media Oy.

Sarajärvi, Anneli. Tuomi, Jouni 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Sormunen, Elli 2019: Suomessa on C-hepatiittia epidemiaksi asti – THL: "Huumeiden käyttäjiä pitää hoitaa, muuten tautia ei selätetä". Yle Uutiset. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10682836>.

THL 2019: Hepatiitti A. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit/seuranta-ja-epidemiati/tartuntatautirekisteri/tartuntataudit-suomessa-vuosiraportit/tautien-esiintyvyys/hepatiitti-a-esiintyvyys>

THL 2019: Hepatiitti B esiintyvyys. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit/seuranta-ja-epidemiati/tartuntatautirekisteri/tartuntataudit-suomessa-vuosiraportit/tautien-esiintyvyys/hepatiitti-b-esiintyvyys>

THL 2019: Hepatiitti C. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit/taudit-ja-mikrobit/virustaudit/hepatiitti-c>

THL 2019: Hiv Suomessa. Luettavissa: <https://www.thl.fi/ttr/gen/rpt/hivsuo.pdf>

THL 2018: Tartuntataudit Suomessa vuosiraportti 2018. Luettavissa: https://thl.fi/documents/533963/1449651/Vuosiraportti+2018_lopullinen.pdf/fb68139d-0662-4785-a217-000a51cd4a30

THL 2019: Tartuntavaaraan joutuvien opiskelijoiden hepatiitti B -rokotukset. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/rokottaminen/rokotteet/hepatiitti-b-rokote/tartuntavaaraan-joutuvat-opiskelijat>

Tuhkanen, Ari 2019: HIV-tartunnat lisääntyneet pistoshuumeiden käyttäjien keskuudessa – HUS:n mukaan epidemian uhka todellinen. Yle Uutiset. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10705089>

Valtioneuvosto 2016: Suomen C-hepatiittistrategia 2017-2019. Luettavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78923/C-hepatiittistrategia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vilkko-Riihelä, Anneli. Laine, Vesa 2014: Mielen Maailma, Persoonallisuus ja mielenterveys. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

von Schantz, Marjale. Matilainen, Hilikka 2009: Tarttuuko se? Ehkäise, estä ja hoida. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.

Vuento, Matti 2016: Virukset, näkymättömät viholliset. Tallinna: Raamatutrukikoja OU.

Walton, Alice G 2016: Why Uncertainty Is More Stressful Than Certainty Of Bad Things To Come. Forbes.com Luettavissa: <https://www.forbes.com/sites/alicegwalton/2016/03/29/uncertainty-about-the-future-is-more-stressful-than-knowing-that-the-future-is-going-to-suck/#1a555f21646a>

WHO (World Health Organization) 2015: Hepatitis A. Luettavissa: <https://www.who.int/immunization/diseases/hepatitisA/en/>

WHO (World Health Organization) 2019: Hepatitis C. Luettavissa: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/hepatitis-c>

WHO (World Health Organization) 2019: Hepatitis D. Luettavissa: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/hepatitis-d>

8 LIITTEET

LIITE 1

Perustiedot

Nimi?

Sukupuoli?

Virkanimike?

Työnkuva tapahtumahetkellä?

Virkauran pituus tapahtumahetkellä?

Teema 1 - Altistuminen

K: Kerro sinulle tapahtuneesta veriteitse tarttuville taudeille altistumiseen johtaneesta tilanteesta. (koska, mitä, missä...)

K: Miten tai miksi tilanne pääsi tapahtumaan?

K: Oliko kohdehenkilöllä jokin veriteitse tarttuva tauti? Mikä?

K: Jos kohdehenkilöllä oli jokin tauti, olitko tietoinen siitä ennen tilannetta tai tilanteeseen mentäessä?

Teema 2 - Työturvallisuus

K: Käytitkö tilanteessa suojavarusteita esim. työhanskoja? Minkälaisia?

K: Olisiko tilanteen pystynyt jotenkin välttämään? Vai tapahtuiko se esimerkiksi odottamatta/epähuomiossa/vahingossa?

Teema 3 - Jatkotoimenpiteet

K: Miten sinua ohjeistettiin jatkotoimenpiteistä?

K: Jouduitko tilanteen ja altistumisen johdosta seurantaan mahdollisten tautien varalta?

K: Annettiinko sinulle jotakin mahdollisia estolääkityksiä tai rokotteita tapauksen johdosta?

K: Kuinka pitkään jouduit odottamaan varmistusta siitä, ettet ollut saanut tartuntaa?

Teema 4 – Vaikutukset

K: Minkälaisia ajatuksia ja tunteita tapahtunut herätti sinussa tapahtumahetkellä ja jälkeensä?

K: Miten tapahtunut vaikutti

- sinuun itseesi?
- läheisiisi ja yksityiselämääsi?
- suhtautumiseesi työhön?

K: Mikä oli tilanteessa ja sen jälkeisessä ajassa raskainta tai hankalinta?

K: Miten työyhteisö suhtautui tapahtuneeseen?

K: Muuttiko tapahtuma suhtautumistasi potentiaaliseen tartuttajaan/kantajaan työtehtävillä?

K: Miten tapahtuma on vaikuttanut tai muuttanut tapaasi työskennellä poliisin ammatissa?